

Чи змінюється релігійний світогляд з розвитком науково-технічного прогресу?

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглядається декілька підходів до вирішення питань щодо можливих змін релігійного світогляду людей з розвитком науково-технічного прогресу.

Ключові слова: *релігія, науково-технічний прогрес, релігійний світогляд, наука, культура, релігійний плюралізм.*

Abstract

The article considers the several ways of dealing with the issues associated with the possible changes in the religious worldview of people brought about by the advances in science and technology.

Key words: *religion, scientific progress, religious worldview, science, culture, religious pluralism.*

Чимало мислителів, починаючи з XVIII століття вважали, що релігійний світогляд у всіх його проявах і значеннях от-от перестане існувати. Вольтер, Д. Дідро, П. Гольбах, Б. Фонтенель та інші представники Просвітництва скептично ставились до релігії та релігійного світогляду, ототожнювали ці явища із забобонами, формою уникнення страху смерті або виявом світської обмеженості. О. Конт у праці «Курс позитивної філософії» [1] сформулював «Закон трьох станів» суттю якого є те, що розвиток будь-якої галузі знання неминує проходити послідовно через три різні теоретичні стани: теологічний, метафізичний і науковий. Він уважав, що перехід від одного стану до іншого визначає не тільки еволюція людського мислення, а й розвиток суспільства взагалі, тобто рушійною силою історії є прогрес знання. І, зрештою, О. Конт припускав, що на місце теології та метафізики все ж прийде наука.

Протилежну позицію майже одразу висловили представники романтизму, які не погоджувалися з думкою, що епоха Просвітництва звільняє життя людей від тягаря релігії. Ф. Шлейермахер, німецький філософ і теолог, зазначав, що нова освіта може знайти найглибшу силу лише в релігії, а Ф. Шлегель стверджував, що релігія є центром людського розуму.

Можливо, для нас, сучасників XXI століття, яке називають «епохою інформаційних технологій» та «епохою верховенства людського розуму», настав час з'ясувати, хто з мислителів був ближчим до істини?

Із початком нового тисячоліття люди й не помітили, як потрапили в інший світ, який характеризується високим рівнем науково-технічного прогресу. Дослідження відкритого космосу, винайдення нових невичерпних джерел енергії та нових енергетичних полів, які обіцяють вільне перенесення інформації та матерії в просторі, впровадження нанотехнологій у всіх сферах та галузях – це все яскраві докази того, що людство стрімко створює і входить у штучний світ. Вирішальні позиції займають інженерно-біотехнологічні досягнення: зараз можна маніпулювати ДНК за допомогою генної інженерії, створена перша синтетична бактеріальна клітина. Є ще багато прикладів, які начебто демонструють, що зараз розум мчить до нових відкриттів та границь, які стали такими розмитими і примарними, що незабаром зникнуть назавжди. Але релігія, не зважаючи на прогнози, продовжує існувати паралельно з науково-технічним прогресом, а релігійний світогляд не зник із свідомості сучасних людей. Тож хто з мислителів помилявся?

Розрізняють багато релігійних концепцій, але переважно всі вони використовують два підходи до відповіді на поставлені питання, відповівши на які можна створити новий прогноз щодо релігії в майбутньому.

Перший підхід – еволюційний. Згідно з ним, релігія прогресувала, еволюціонувала та трансформувалась від найпростіших проявів до більш складних та глибоких форм. Незважаючи на

розбіжності в генезі релігійного світогляду, еволюціонізм світських концепцій релігії схожий з історизмом релігійних концепцій, у першу чергу з християнством.

Ті, хто є прихильниками такого підходу зазвичай виокремлюють два популярних сценарії розвитку подій – або наука повністю витіснить релігійний світогляд у зв'язку з розвитком людини та досягнення неї стану надрозумності, а сучасна техніка стане не лише фізичною, а і духовною опорою людини; або ж релігія і наука об'єднаються, гармонійно поєднуючи віру і розум. Таку «симфонію» описав ще в XIII ст. відомий філософ та представник католицької церкви Тома Аквінський, а через декілька століть вона набула розвитку в неотомізмі. Розвиток науки, згідно з неотомізмом, крім позитивних сторін, має й негативні. Зокрема, коли людина надмірно покладається на науку, то наука віддаляє її від розуміння значення релігійних ідеалів. А. Кураєв, який є представником православної думки, позитивно пояснює науково-технічний поступ в рамках культури. На його думку, культура є результатом гріхопадіння людини та, як наслідок, розколу душевного відчуття і розуму [2]. Після гріхопадіння людина втратила здатність безпосередньо сприймати світ, зіткнулася з труднощами спілкування та розуміння одне одного, їй стало важче правильно пізнавати те, що її оточує. Тому людство змушене створювати вторинний світ правил і образів та, використовуючи складну механіку науки, компенсувати цю втрату за допомогою техніки.

Представники церкви вважають, що наука не в змозі і не повинна розв'язувати питання про кінцеві причини буття і сенсу людського існування. Наука є однією із форм культури, крім якої ще вирізняють мистецтво, норми моралі та права. Це є очевидним, але в інформаційно-науковому суспільстві це визначення зазнає тиску з боку теоретизму. [3]

Другий підхід - плюралістичний. Він передбачає іншу модель розвитку науки та релігії - паралельну. Таку побудову відносин досліджував В. Оккам ще в XIV ст. Його твердження на рахунок зв'язку віри та знання стали одними із найбільш впливових варіантів учень про двоїсту істину. В. Оккам зазначав, що віра і знання радикально відрізняються один від одного за предметом і методом. Тож моделі світобудови «з богом» і «без бога» абсолютно рівноцінні: і та, й інша модель має свої сильні і слабкі сторони. Сучасні філософи і теологи здебільшого переконані, що є дуже мало або немає взагалі таких релігійних учень, які б ґрунтувалися на раціональних доказах. Таким чином, за плюралістичним підходом релігія не може і не має потреби бути науково обґрунтованою.

Та чи матиме релігія такий ж вигляд і значення, яке має зараз, через певну кількість років? «Плюралісти» [4] висловили думку, що світові релігії об'єднаються і прийдуть до нової форми - релігії співтворчості. Така модель є досить зрозумілою та зручною для тих, хто не знаходить істини в жодній з окремих релігій. Вже зараз 62% дорослих американців погоджуються з твердженням, що релігійна приналежність не має значення, адже всі релігії вчать жити за однаковими правилами. Чи є можливим правильно обрати список релігійних переконань із всіх існуючих і сформулювати логічну структуру такої релігії співтворчості, щоб вона задовольняла всіх? Не так давно Дж. Хік [4] ввів поняття «трансцендентального плюралізму» – однієї з форм релігійного плюралізму. Він припустив, що найбільші релігії будуються за принципами, які суперечать одне одному, але водночас із точки зору моральних та духовних цінностей всі вони з однаковою ефективністю досягають своїх мети. Таким чином, підсумовує Дж. Хік, усі світові релігії є однаково справедливими у таких позиціях:

- 1) вони всі мають справу з Вищим Світом, навіть якщо сприймають та інтерпретують його по-різному;
- 2) всі релігії пропонують однаково надійні шляхи до спасіння.

Ще декілька століть тому мислителі припускали, що релігія втратить свою роль зі стрімким розвитком науки, а релігійний світогляд повинен повністю зникнути зі свідомості сучасних людей. Аналіз сучасної реальності показав помилковість і поспішність таких висновків. Незважаючи на поширену думку про те, що прогрес знищує все, що не потрібно людству, передумов для повного зникнення релігії зараз немає [5]. У сучасному світі роль науково-технічного прогресу важко недооцінити, але навіть якщо медицина кардинально збільшить тривалість життя людини або поступово дійде до того, що зараз важко передбачити, існування релігійного світогляду не залежатиме

від розвитку науки і прогресу. Адже проблеми, які ставить релігія і розв'язує, будуть супроводжувати людей завжди.

Отже, відповідаючи на питання, поставлене в назві статті, стверджуємо, що науково-технічний прогрес не вплине на релігійний світогляд, хоча сама релігія сьогодні змушена адаптуватися до реалій у швидкоплинному сучасному світі. Наука та релігія – це множини, які не перетинаються, тому можуть функціонувати паралельно. В житті сучасної людини, для подальшого розвитку, необхідні як наука, так і релігія: наука - як двигуна прогресу, релігія - як джерело моральних цінностей. Сьогодні очевидно, що релігія відіграє помітну роль у житті суспільства, зазнаючи глибоких і незворотних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конт О. Дух позитивной философии. (Слово о положительном мышлении) / Перевод с французского Шапиро И. А. — Ростов н/Д: Феникс, 2003. — 256 с.
2. Кураев А. В. Взрослым о детской вере. Культура как жемчужина / Кураев А.В.: Ростов н/Д: Троиц. слово; М.: 2003. — 637 с.
3. Кутырёв В. А. О союзе религии с философией против свободы технонауки / В. А. Кутырев: - 2011, 10 с.
4. Bassham G. The Religion of The Matrix and the Problems of Pluralism / Gregory Bassham: William Irwin, ed., The Matrix and Philosophy (2002).
5. Пичкунов. С.М. Религия и современность / Пичкунов. С.М: Алматы, 2015. — 3с.

Подольчук Катерина Василівна – студентка групи МОФ-15(б) факультету Менеджменту та Інформаційної Безпеки Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця, e-mail: fm2mo15.podolianchuk@gmail.com

Науковий керівник: Макаров Зоріслав Юрійович кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця. E-mail: philomag2009@rambler.ru

Podolianchuk Kateryna Vasylivna – student of Management and Information Security Faculty of Vinnytsia National Technical University, e-mail: fm2mo15.podolianchuk@gmail.com

The scientific supervisor: Makarov Zorislav – Phd of philosophy, associate professor of the Philosophical Department in Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia. E-mail: philomag2009@rambler.ru